

<https://doi.org/10.62837/2026.4.257>

**ÜLKƏR ZAKİR QIZI ƏFƏNDİYEVƏ**

*Bakı Dövlət Universitetinin əyani doktorantı*

E-mail: [ulker.efendiyeva@list.ru](mailto:ulker.efendiyeva@list.ru)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4041-354X>

[+994558707808](tel:+994558707808)

## **ORTA ASIYA QIPÇAQ DİLLƏRİNDƏ QAB-QACAQ ADLARININ MÜQAYİSƏLİ LEKSİK-SEMANTİK TƏHLİLİ**

**Açar sözlər:** qıpçaq dilləri, qazax dili, qırğız dili, qaraqalpaq dili, qab-qacaq adları, məişət leksikası, leksik-semantik təhlil, fonetik uyğunluqlar

**Keywords:** Kipchak languages, Kazakh language, Kyrgyz language, Karakalpak language, kitchenware terminology, household vocabulary, lexical-semantic analysis, phonetic correspondences

**Ключевые слова:** кыпчакские языки, казахский язык, кыргызский язык, каракалпакский язык, названия посуды, бытовая лексика, лексико-семантический анализ, фонетические соответствия

Orta Asiya qıpçaq dillərində məişət leksikası dilin ən canlı və gündəlik istifadə olunan qatlarından birini təşkil edir. Bu leksik sahəyə daxil olan qab-qacaq adları isə insanın gündəlik həyatında daim istifadə olunan əşyaları ifadə etdiyinə görə xüsusi diqqət çəkir. Yeməyin hazırlanması, təqdim olunması və qəbul edilməsi ilə bağlı olan bu vasitələr həm praktik, həm də mədəni baxımdan əhəmiyyət daşıyır.

Qazax, qırğız və qaraqalpaq dillərində işlənən qab-qacaq adları bir tərəfdən ortaq türk leksik fondunun izlərini qoruyub saxlayır, digər tərəfdən isə hər bir dilin özünəməxsus inkişaf xüsusiyyətlərini əks etdirir. Bu sözlərdə bəzən tam uyğunluq müşahidə olunur, bəzən isə fonetik dəyişikliklər və ya semantik fərqlər ortaya çıxır. Bu isə həmin dillərin həm yaxınlığını, həm də fərdi inkişaf yolunu göstərən mühüm göstəricidir.

Qab-qacaq adlarının araşdırılması yalnız sözlərin mənasını müəyyənləşdirməklə məhdudlaşmır. Bu leksik vahidlər vasitəsilə xalqın məişəti, qida mədəniyyəti və gündəlik həyat tərzini haqqında da təsəvvür formalaşdırmaq mümkündür. Xüsusilə ən çox istifadə olunan əşyaların adları dilin daha qədim qatlarını qoruyub saxlayan vahidlər kimi diqqəti cəlb edir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, Orta Asiya qıpçaq dillərində qab-qacaq adlarının müqayisəli təhlili konkret leksik vahidlər əsasında aparılır. Araşdırmaya gündəlik məişətdə geniş istifadə olunan və müxtəlif funksiyaları əks etdirən qab-qacaq adları cəlb edilmişdir. Bu leksik vahidlər fonetik quruluşu və semantik

xüsusiyyətləri baxımından müqayisə edilərək onların ortaq və fərqli cəhətləri müəyyənləşdirilir.

İlk olaraq çəngəl mənasını ifadə edən leksik vahidlərə nəzər salaq. Qazax və qaraqalpaq dillərində *шанышқы* [şanışkı], qırğız dilində isə *айры* [ayrı] formalarında işlənən bu sözlər funksional baxımdan eyni anlayışı – “yeməyi sancmaq üçün istifadə olunan alət” mənasını ifadə edir. Qazax və qaraqalpaq dillərində işlənən *шанышқы* formasının kökündə yer alan *шани* [şanş] komponenti “sancmaq” mənası ilə bağlıdır.

Semantik inkişaf nəticəsində söz daha geniş mənə sahəsinə yayılaraq müxtəlif sahələrdə işlənməyə başlamışdır. Belə ki, müasir qazax dilində *шанышқы* [şanışkı] həm də “idman və ya yarış məqsədilə istifadə olunan deşici alət”, eləcə də “yemək qəbul edərkən istifadə olunan dişli alət, yəni çəngəl” mənalarında işlənir. Bu isə leksik vahidin konkret bir funksiyadan çıxaraq ümumiləşmiş alət adı kimi formalaşdığını göstərir [5; s.241], [6; s.33], [1; s.725].

Qırğız dilində işlənən *айры* [ayrı] sözü isə fərqli kökə malikdir və ilkin olaraq “ayrılmış, iki yerə bölünmüş” mənası ilə bağlıdır. Bu isə çəngəlin forması ilə əlaqəli adlandırma olduğunu göstərir. Beləliklə, eyni predmet qazax və qaraqalpaq dillərində funksiyasına görə, qırğız dilində isə formasına görə adlandırılmışdır.

Qazax və qaraqalpaq dillərində *кесе* [kese], qırğız dilində isə *чыны* [çını] formalarında işlənən bu sözlər ümumilikdə “çay və digər mayelər üçün istifadə olunan kiçik qab” mənasını ifadə edir [2; s.683], [7; s.316]. Azərbaycan dilində bu anlayış əsasən *kasa* sözü ilə qarşılanır. Bununla yanaşı, çini sözü də müəyyən kontekstlərdə işlənir və xüsusilə çini qab birləşməsində material və qab növünü bildirir.

Qazax və qaraqalpaq dillərində işlənən *кесе* [kese] sözü semantik baxımdan daha konkret olub əsasən çay içmək üçün istifadə olunan qabı ifadə edir. Bu söz hər iki dildə eyni fonetik və semantik xüsusiyyətlərlə işlənir ki, bu da onların ortaq leksik baza üzərində formalaşdığını göstərir.

Semantik baxımdan *кесе* [kese] leksik vahidi yalnız konkret qab adı ilə məhdudlaşmır, müxtəlif kontekstlərdə mənə genişlənməsinə məruz qalır. Belə ki, söz bəzi hallarda ümumiləşmiş şəkildə “qab”, “içki qabı” mənasında işlənərək daha geniş leksik sahəni əhatə edir. Bu isə onun ilkin konkret məişət əşyası mənasından çıxaraq ümumiləşmiş anlayışa doğru inkişaf etdiyini göstərir.

Bununla yanaşı, sözün bir sıra birləşmələr və sabit ifadələr tərkibində işlənməsi onun funksional aktivliyini artırır. Məsələn, *бир кесе* [bir kese] (bir kasa), *бир кесе шай* [bir kese şay] (bir kasa çay) kimi birləşmələrdə söz ölçü və miqdar bildirən vahid kimi çıxış edir. Bu tip istifadələrdə *кесе* [kese] artıq yalnız əşyanı deyil, həm də müəyyən həcm ölçüsünü ifadə edir. Bu xüsusiyyət Azərbaycan dilindəki “bir fincan çay” birləşməsi ilə funksional baxımdan uyğunluq təşkil edir.

Eyni zamanda söz müxtəlif təsviri və poetik ifadələrdə də iştirak edir. Məsələn, *көк кесе* [kök kese] birləşməsi poetik kontekstdə “göy üzü” mənasında işlədilir. Bu isə leksik vahidin metaforik genişlənmə imkanlarının mövcud olduğunu göstərir.

Qırğız dilindəki *чыны* [çını] sözü isə fərqli kökə malikdir. Bu sözün ilkin mənası “çini, porselen material” anlayışı ilə bağlıdır və zamanla həmin materialdan hazırlanmış qabın adı kimi işlənməyə başlamışdır. Beləliklə, burada adlandırma funksiyaya görə deyil, materiala görə formalaşmışdır.

Azərbaycan dilində işlənən *kasa* sözü funksional baxımdan qazax və qaraqalpaq dillərindəki *kece* ilə uyğun gəlir. *Çini* sözü isə qırğız dilindəki *чыны* ilə semantik paralellik təşkil edir. Bu baxımdan Azərbaycan dilində hər iki model – həm funksiyaya əsaslanan (*kasa*), həm də materiala əsaslanan (*çini qab*) adlandırma mövcuddur.

Fonetik baxımdan qazax və qaraqalpaq dillərindəki *kece* formalarının eyniliyi onların ortağ mənşəyini göstərir. Qırğız dilindəki *чыны* isə həm fonetik, həm də semantik inkişaf baxımından fərqli istiqamətdə formalaşmışdır. Buna baxmayaraq, bütün bu vahidlər eyni məişət predmetini ifadə etdiyinə görə onların semantik nüvəsi sabit qalır.

Növbəti olaraq maye saxlamaq və içmək üçün istifadə olunan qabları ifadə edən leksik vahidlərə nəzər salaq. Qazax dilində *құмыра* [kumıra], qırğız dilində *кумура* [kumura], qaraqalpaq dilində isə *құмыра* [kumıra] formaları əsasən “maye saxlamaq üçün qab” mənasını ifadə edir [3; s.337], [7; s.390], [1; s.410].

Sözün semantik inkişafı nəticəsində onun müxtəlif törəmə və birləşmələrdə işlənməsi də müşahidə olunur. Məsələn, *қыш құмыра* [kış kumıra] (bişmiş gil qab) birləşməsində söz material xüsusiyyətinə görə konkretləşir. Eyni zamanda *құмыра жасағыш* [kumıra jasağış] kimi formalar vasitəsilə bu əşyanın hazırlanması ilə bağlı anlayışlar da ifadə olunur. Bu isə leksik vahidin söz yaradıcılığı baxımından aktivliyini göstərir.

Fonetik baxımdan bu leksik vahidlər arasında həm yaxınlıq, həm də fərqliliklər müşahidə olunur. İlk olaraq qazax *құмыра* [kumıra] və qırğız *кумура* [kumura] formaları müqayisə edildikdə onların əsasən eyni kökə əsaslandığı görünür. Hər iki sözdə *k/m/r* samitləri sabit qalır. Fərq isə əsasən saitlərdə özünü göstərir: qazax dilində ikinci hecədə *ɨ* [ɨ] saiti işlənir (*құмыра*), qırğız dilində isə həmin mövqedə *y* [u] saiti müşahidə olunur (*кумура*). Bu fərq qırçaq dillərində sait uyğunlaşmasının və vokal variasiyanın tipik nümunəsi kimi qiymətləndirilə bilər.

Bununla yanaşı, qazax və qaraqalpaq dillərində *шөлмек* [şölmek] və qırğız dilində *чөлмөк* [çölmök] sözü ayrıca qeyd olunmalıdır. Bu söz məişət əşyası kimi maye saxlamaq və daşımaq üçün istifadə olunan saxsı qabı ifadə edir. Azərbaycan dilində bu anlayış *çölmək* sözü ilə qarşılıdır. Yəni *шөлмек/чөлмөк* içmə qabını, *құмыра/кумура/құмыра* isə saxlama qabını bildirir və bu baxımdan onların semantik sahələri fərqlidir [5; s.414], [1; s.741], [7; s.372].

Qazax və qaraqalpaq dilində məişət leksikasına aid olan *шөлмек* [şölmek] leksik vahidi çoxmənalı sözlərdən biri kimi diqqəti cəlb edir və müxtəlif semantik sahələrdə işlənir. Lüğət materiallarına əsasən, bu sözün iki əsas mənası fərqləndirilir.

Birinci mənada *шөлмек* [şölmek] “ip əyirmək və ya lifləri bükmək üçün istifadə olunan alət, mexanizm hissəsi” kimi çıxış edir. Bu mənada söz məişət sənətkarlığı və ənənəvi istehsal prosesi ilə bağlı termin kimi işlənir. Burada leksik vahid konkret funksional aləti ifadə edir və onun istifadəsi daha çox toxuculuq və iplik hazırlama sahəsi ilə əlaqəlidir.

İkinci və daha geniş yayılmış mənada isə *шөлмек* [şölmek] “maye saxlamaq və tökmək üçün istifadə olunan şüşə qab, butulka” anlamını bildirir. Bu mənə müasir məişətdə daha aktivdir və söz gündəlik istifadə kontekstində sabitləşmişdir. Bu halda leksik vahid konkret məişət əşyasını ifadə edir və funksional baxımdan Azərbaycan dilindəki “şüşə qab” və ya “butulka” sözlərinə uyğun gəlir.

Semantik baxımdan bu iki mənə arasında birbaşa əlaqə olmasa da, sözün müxtəlif sahələrdə işlənməsi onun çoxqatlı semantik quruluşa malik olduğunu göstərir. Bu isə qıpçaq dillərində leksik vahidlərin tarixi inkişafı zamanı baş verən mənaca parçalanma və ixtisaslaşma prosesinin nəticəsi kimi qiymətləndirilə bilər [5; s.414].

Fonetik baxımdan bu formalar arasında müəyyən fərqlər müşahidə olunur. Qazax və qaraqalpaq dillərində söz *шөлмек* [şölmek] şəklində eyni fonetik quruluşu qoruyur. Qırğız dilində isə *чөлмөк* [çölmök] formasında işlənir. Burada əsas fərq başlanğıc samitdə özünü göstərir: qazax və qaraqalpaq dillərində *ş*- səsi, qırğız dilində isə *ç* ilə əvəz olunur (*ş* ~ *ç* *uyğunluğu*). Bundan əlavə, son hecədə qazax və qaraqalpaq dillərində *ек* [ek] forması işlənərkən, qırğız dilində sait uyğunlaşmasına uyğun olaraq *өк* [ök] forması müşahidə olunur.

Növbəti olaraq yeməyi qarışdırmaq və maye qidaları götürmək üçün istifadə olunan aləti ifadə edən leksik vahidlərə nəzər salaq. Qazax və qaraqalpaq dillərində *шөмиш* [şömiş], qırğız dilində isə *чөмүч* [çömüşç] formalarında işlənən bu sözlər ümumilikdə “sulu və ya yarımqatı yeməkləri götürmək üçün istifadə olunan alət” mənasını ifadə edir. Bu söz Azərbaycan dilində çömçə formasında işlənir [5; s.416], [7; s.372].

Semantik baxımdan *шөмиш/чөмүч* [şömiş] yalnız məişət konteksti ilə məhdudlaşmır. Lüğət materiallarında sözün texniki sahədə də işlənməsi müşahidə olunur. Belə ki, bu leksik vahid “torpaq qazma və ya material yükləmə prosesində istifadə olunan mexaniki qurğuların hissəsi” mənasında da işlədilir. Bu isə sözün ilkin məişət funksiyasından çıxaraq texniki termin kimi də sabitləşdiyini göstərir.

Eyni zamanda söz metallurgiya sahəsində də terminoloji mənə qazanmışdır. Bu sahədə *шөмиш/чөмүч* [şömiş] “əridilmiş metalı götürmək, daşımaq və ya tökmək üçün istifadə olunan metal qab” mənasında işlənir. Bu istifadə sözün semantik inkişafının funksional oxşarlıq əsasında baş verdiyini göstərir. Yəni məişətdə maye

götürmək üçün istifadə olunan alət ilə sənayedə ərimiş metalın daşınması üçün istifadə olunan alət arasında funksional paralellik mövcuddur.

Nəhayət, yeməyin təqdim olunması üçün istifadə olunan qabları ifadə edən leksik vahidlərə nəzər salaq. Azərbaycan dilində boşqab və danışıq dilində geniş yayılmış *tabak* forması işlənir. Qazax dilində *табақ* [tabak], qırğız dilində *табак* [tabak], qaraqalpaq dilində isə *табақ* [tabak] formaları istifadə olunur. Bu sözlər ümumilikdə “yeməyin qoyulduğu geniş səthli qab” mənasını ifadə edir [4; s.578], [1; s.607], [7; s.187].

Qazax, qırğız və qaraqalpaq dillərində işlənən *табақ/табак* formaları həm fonetik, həm də semantik baxımdan demək olar ki, tam uyğunluq təşkil edir. Sözün kökü bütün dillərdə sabit qalır və yalnız bəzi fonetik fərqlər müşahidə olunur. Qazax və qaraqalpaq dillərində son samit *қ* [k] kimi tələffüz olunur, qırğız dilində isə *к* [k] formasında çıxış edir. Bu fərq qırpaq dilləri daxilində müntəzəm fonetik uyğunluq kimi qiymətləndirilə bilər.

Azərbaycan dilində *tabak* forması daha çox danışıq dilində və dialektlərdə qorunub saxlanmışdır. Ədəbi dildə isə əsasən boşqab sözü işlənir. Buna baxmayaraq, *tabak* forması digər qırpaq dillərindəki uyğun vahidlərlə birbaşa fonetik və semantik paralellik təşkil edir və orta türk leksik qatının izlərini əks etdirir.

Fonetik baxımdan bütün dillərdə sözün strukturunun sabit qalması onun qədim və ümumtürk mənşəli leksik vahid olduğunu göstərir. Semantik baxımdan isə söz bütün dillərdə eyni funksiyaları ifadə edir və ciddi məna fərqi müşahidə olunmur.

Aparılmış müqayisəli leksik-semantik təhlil göstərir ki, Orta Asiya qırpaq dillərində qab-qacaq adları həm orta türk leksik fondunun sabit elementlərini qoruyub saxlayır, həm də hər bir dilin daxili inkişaf xüsusiyyətlərini əks etdirən fərqli cəhətlər nümayiş etdirir.

Tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, analizə cəlb olunan leksik vahidlərin bir qismi (*табақ, kece*) fonetik və semantik baxımdan yüksək uyğunluq göstərir və bu sözlər ümumtürk mənşəli sabit leksik qatın davamı kimi çıxış edir. Bu tip vahidlərdə həm forma, həm də məna səviyyəsində sabitlik müşahidə olunur ki, bu da onların qədimliyini və funksional dayanıqlığını göstərir.

Digər leksik vahidlərdə isə fonetik variasiyalar müşahidə olunur. Xüsusilə *u ~ ч, қ ~ к, ы ~ у* tipli uyğunluqlar qırpaq dilləri üçün xarakterik fonetik qanunauyğunluqların mövcudluğunu sübut edir. Bu fərqlər təsadüfi deyil, sistemli şəkildə formalaşmışdır və dillərarası genetik bağlılığın göstəricisidir.

Semantik təhlil nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, eyni məişət predmetləri müxtəlif dillərdə fərqli nominasiya prinsipləri əsasında adlandırılır. Belə ki, *шанышқы* formasında funksiyaya əsaslanan, *айры* formasında formaya əsaslanan, *чыны* formasında isə materiala əsaslanan adlandırma modeli müşahidə olunur.

Eyni zamanda bəzi leksik vahidlərdə semantik genişlənmə və ixtisaslaşma prosesi də qeydə alınmışdır. Məsələn, *шөмүш* və *шөлмөк* sözləri ilkin məişət

mənasından çıxaraq texniki və terminoloji sahələrdə də işlənməyə başlamışdır. Bu isə funksional oxşarlıq əsasında semantik inkişafın baş verdiyini göstərir.

Azərbaycan dili ilə qırçaq dilləri arasında aparılan müqayisə göstərir ki, bu leksik sahədə həm birbaşa fonetik uyğunluqlar (*табақ – tabaq*), həm də funksional-semantik paralellər (*кесе – kasa*, *шөміш – çömçə*, *шанышқы – çəngəl*) mövcuddur. Bu paralellər Azərbaycan dili ilə qırçaq dilləri arasında tarixi-genetik bağlılığın qorunduğunu təsdiqləyir.

Nəticə etibarilə, qab-qacaq adlarının müqayisəli təhlili göstərir ki, bu leksik sahə yalnız məişət əşyalarını ifadə edən sözlər toplusu deyil, eyni zamanda türk xalqlarının ortaq mədəni irsini və dil tarixini əks etdirən mühüm leksik sistemdir. Bu sahənin araşdırılması qırçaq dillərinin həm tarixi inkişafını, həm də müasir leksik-semantik quruluşunu anlamaq baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

### ƏDƏBİYYAT:

1. Каракалпакско-русский словарь / Под ред. Н.А. Баскакова. Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1958.
2. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. 7-том / Құраст.: Б. Момынова, Б. Сүйерқұлова, А. Фазылжанова және т.б. Алматы: «Арыс», 2007.
3. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. 10-том / Құраст.: М. Малбаков, Н. Онгарбаева, А. Удербает және т.б. Алматы: «Арыс»–«Қазақ тілі», 2014.
4. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. 13-том / Құраст.: А. Фазылжанова, Н. Онгарбаева, Қ. Ғабитханұлы және т.б. Алматы: «Арыс»–«Қазақ тілі», 2014.
5. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. 15-том / Құраст.: А. Жанабекова, Т. Жанузак, Б. Әбілқасымов және т.б. Алматы: «Арыс»–«Қазақ тілі», 2014.
6. Кыргызско-русский словарь: в 2-х книгах / Юдахин К.К. Фрунзе: Главная редакция Киргизской советской энциклопедии, 1985. Кн. 1.
7. Кыргызско-русский словарь: в 2-х книгах / Юдахин К.К. Фрунзе: Главная редакция Киргизской советской энциклопедии, 1985. Кн. 2.

### XÜLASƏ

Məqələdə Orta Asiya qırçaq dillərində – qazax, qırğız və qaraqalpaq dillərində işlənən qab-qacaq adları müqayisəli leksik-semantik aspektdə araşdırılmışdır. Tədqiqatın əsas məqsədi bu dillərdə gündəlik məişətdə istifadə olunan leksik vahidlərin fonetik quruluşunu və semantik xüsusiyyətlərini sistemli şəkildə təhlil edərək onların ümumi və fərdi xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirməkdir.

Araşdırma materialı kimi yeməyin hazırlanması, saxlanması və təqdim olunması ilə bağlı olan əsas məişət terminləri seçilmişdir. Bu çərçivədə *шанышқы, айры* (çəngəl tipli alətlər), *кесе, чыны* (içmə qabları), *құмыра, кумура, қумыра* (maye saxlama qabları), *шөлмек, чөлмөк* (saxsı qab növləri), *шөміш, чөмүч* (maye götürmək üçün istifadə olunan alətlər), eləcə də *табақ* (yemək təqdim etmə qabı) kimi leksik vahidlər nəzərdən keçirilmişdir. Bu terminlər məişətdə geniş istifadə olunan konkret əşyaları ifadə etməklə yanaşı, dilin ən aktiv leksik qatını təşkil edir.

Tədqiqat zamanı qeyd olunan leksik vahidlər fonetik və semantik baxımdan müqayisə edilmiş, onların dillərarası uyğunluq və fərqlilik xüsusiyyətləri ümumi şəkildə xarakterizə olunmuşdur. Eyni zamanda bu sözlərin işlənmə sahələri, funksional xüsusiyyətləri və məişət-mədəni kontekstdə tutduğu yer nəzərdən keçirilmişdir.

Beləliklə, qab-qacaq adlarının müqayisəli şəkildə araşdırılması qırpaq dillərinin leksik sisteminin daha dərinəndən anlaşılmasına, bu dillər arasındakı əlaqələrin müəyyənəşdirilməsinə və ümumtürk dil irsinin öyrənilməsinə imkan yaradır.

**ULKER EFENDİYEVA**

#### **A COMPARATIVE LEXICAL-SEMANTIC ANALYSIS OF KITCHENWARE TERMS IN CENTRAL ASIAN KIPCHAK LANGUAGES**

This article presents a comparative lexical-semantic analysis of kitchenware terms used in the Central Asian Kipchak languages, namely Kazakh, Kyrgyz, and Karakalpak. The main objective of the study is to systematically examine the phonetic structure and semantic features of lexical units used in everyday life in these languages, and to identify their common and distinctive characteristics.

The research material consists of key household terms related to food preparation, storage, and serving. In this context, lexical units such as *шанышқы, айры* (fork-type tools), *кесе, чыны* (drinking vessels), *құмыра, кумура, қумыра* (containers for storing liquids), *шөлмек, чөлмөк* (types of earthenware), *шөміш, чөмүч* (tools for scooping liquids), as well as *табақ* (serving dish), have been analyzed. These terms not only denote commonly used household objects but also represent an active layer of the vocabulary.

During the study, these lexical units were compared in terms of their phonetic and semantic properties, and their cross-linguistic similarities and differences were generally characterized. In addition, their usage patterns, functional roles, and positions within the cultural and everyday context were considered.

Thus, the comparative analysis of kitchenware terminology contributes to a deeper understanding of the lexical system of Kipchak languages, helps to identify

the relationships between these languages, and provides insight into the common Turkic linguistic heritage.

## СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НАЗВАНИЙ ПОСУДЫ В СРЕДНЕАЗИАТСКИХ КИПЧАКСКИХ ЯЗЫКАХ

В статье представлен сравнительный лексико-семантический анализ названий посуды в центральноазиатских кыпчакских языках – казахском, кыргызском и каракалпакском. Основная цель исследования заключается в системном изучении фонетической структуры и семантических особенностей лексических единиц, используемых в повседневной жизни, а также в выявлении их общих и специфических черт.

В качестве материала исследования отобраны основные бытовые термины, связанные с приготовлением, хранением и подачей пищи. В данном контексте рассматриваются такие лексические единицы, как *шанышқы*, *айры* (орудия типа вилки), *кесе*, *чыны* (сосуды для питья), *құмыра*, *кумура*, *қумыра* (сосуды для хранения жидкости), *шөлмек*, *чөлмөк* (виды глиняной посуды), *шөміш*, *чөмүч* (орудия для зачерпывания жидкостей), а также *табақ* (блюдо для подачи пищи). Эти термины обозначают широко используемые предметы быта и представляют собой активный слой лексики.

В ходе исследования указанные лексические единицы сопоставлены с фонетической и семантической точек зрения, охарактеризованы их межъязыковые сходства и различия. Кроме того, рассмотрены особенности их употребления, функциональные характеристики и роль в бытовом и культурном контексте.

Таким образом, сравнительное изучение названий посуды способствует более глубокому пониманию лексической системы кыпчакских языков, выявлению связей между ними и исследованию общего тюркского языкового наследия.

**Rəyçi: professor Elbrus Əzizov**